

Koperwiek bij Bergeijk, 6 maart 2023 (Jules Andela)

Inventarisatie vogelakkers gemeente Bergeijk tijdens twee winters

Hans van Nunen

De gemeente Bergeijk heeft al enige jaren enkele percelen als vogelakker geschikt gemaakt. Tijdens de winter 2021/22 zijn deze vogelakkers voor de eerste maal geïnventariseerd. Daarvan is in oktober 2022 een rapport opgesteld en aan de gemeente Bergeijk aangeboden. Tijdens het winterseizoen 2022/23 zijn enkele percelen opnieuw op aanwezige akkervogels geïnventariseerd. De tellingen zijn in de maanden november t/m maart uitgevoerd.

Geelgors bij de Flaes, 2022 (Peter Simon)

De percelen

Ligging en grootte

In 2021 heeft de gemeente Bergeijk acht percelen met een gezamenlijke oppervlakte van 7,5 hectare als vogelakkers bestempeld (tabel 1, figuur 1). Hiervan waren er in 2022 nog vijf beschikbaar. De percelen zijn ook beschikbaar voor pacht.

Zaaiplan

De gemeente stelt als doel om de percelen geschikt te maken als vogelakkers voor een periode van 5 tot 6 jaren. In 2021 werd door bureau Van Helvoirt Groenprojecten in opdracht van gemeente Bergeijk een Plan van Aanpak Akkervogelpercelen gemaakt. Hierin werden de ligging en het geadviseerde zaaiplan omschreven. De voorgestelde samenstelling voor het graanmengsel en kruidenmengsel was als volgt:

- Graanmengsel: 1 kg per are waarvan 35% Zomergerst, 25% Zomertarwe, 25% Haver, 10% Boekweit en 5% Zonnebloem

- Japanse haver: 0.7 kg per are
- Kruidenmengsel: 0.05 kg per are, met de volgende soorten: Bolderik, Gele ganzenbloem, Grijskruid, Grote klaproos, Korenbloem, Reukloze kamille en Vogelwikke.

Enkele percelen werden reeds in 2020 en 2021 ingericht. In 2022 kreeg perceel W1 van voorgaande jaren een kruidenmengsel van 10 meter breed aan alle randen, deze bleven onaangeroerd. De kern werd met de rotorkoepel zaaiklaar gemaakt en met het graanmengsel ingezaaid. Perceel W2 werd in zijn geheel met de rotorkoepel zaaiklaar gemaakt en vervolgens ingezaaid met het graanmengsel en het kruidenmengsel.

De percelen B1 en B2 werden met de rotorkoepel zaaiklaar gemaakt en daarna met het graanmengsel en het kruidenmengsel in zijn geheel ingezaaid. Bij perceel B4 werd de kern met de rotorkoepel zaaiklaar gemaakt en daarna ingezaaid met het graanmengsel. De randen van B4, ca 10-15 meter breed, waren voorheen al ingezaaid met het kruiden-mengsel en bleven als voorheen.

Tabel 1. Grootte en zaaiplan van de percelen.

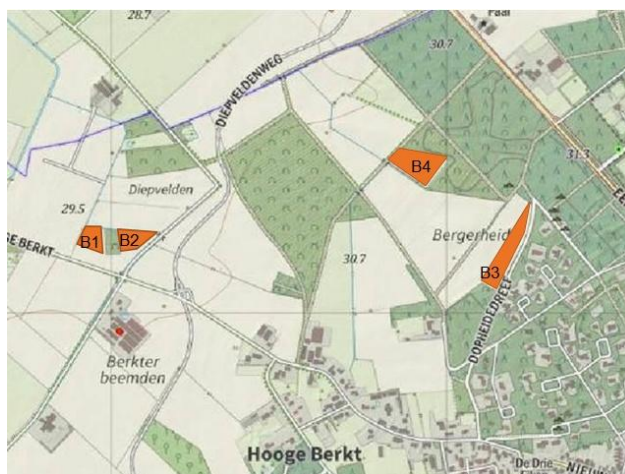
Locatie	Code perceel	Oppervlakte perceel (m ²)		Oppevlakte zaaiplan (m ²)		
		2021	2022	Graanmengsel	Kruidenmengsel	Japane haver
Westerhoven	W1	9.825	9.825	6.625		
	W2	6.000	6.000	6.000	6.000	
	W3	7.295	0	4.095		
Bergeijk Hooge Berkt	B1	5.500	5.500	5.500	5.500	
	B2	6.000	6.000	6.000	6.000	
	B3	9.000	0	5.500		
	B4	10.000	10.000	5.000		
Fressevenweg Bergeijk	F1	22.000	0			22.000
Totaal		75.620	37.325	38.720	17.500	22.000

Putters in het Diessens Broek, 2021 (Peter Simon)

Westerhoven

Bergeijk Hooge Berkt

Bergeijk Fressevenweg

Figuur 1. Ligging van de percelen.

Methode

In 2022/23 werd dezelfde methode gebruikt als in 2021/22.

Tabel 2. Teldata in de winters 2021/22 en 2022/23.

Winter 2021/22 (14 teldagen)

Datum	Start	Eind	Teller	Getelde percelen
24-11-2021	12:44	15:16	HvH	Alle
7-12-2021	12:38	15:05	HvH	Alle
18-12-2021	09:40	12:43	HvH	Alle
30-12-2021	10:21	13:11	PvP, HvH	Alle
11-1-2022	10:11	12:28	HvH	Alle
18-1-2022	14:00	15:00	KS	B1,B2,B3,B4
22-1-2022	11:12	13:52	PvP	Alle
29-1-2022	10:36	10:20	HvH, PS	Alle
9-2-2022	09:20	11:21	HvH	Alle
12-2-2022	11:14	13:50	PvP	Alle
23-2-2022	09:24	11:54	HvH	Alle
5-3-2022	11:00	13:43	PvP	Alle
9-3-2022	11:08	13:40	HvH	Alle
23-3-2022	09:20	11:40	HvH	Alle

Winter 2022/23 (13 teldagen)

Datum	Start	Eind	Teller	Getelde percelen
2-11-2022	14:20	14:30	HvN	W1, W2, B1, B2
11-11-2022	11:20	11:31	JA, HvN	W1, W2, B1, B2, B4
18-11-2022	10:43	10:56	JA	W1, W2, B1, B2, B4
25-11-2022	11:04	11:14	JA, HvN, PvP	W1, W2, B1, B2, B4
15-12-2022	11:19	11:29	HvN	W1, W2, B1, B2, B4
24-12-2022	13:37	13:47	PvP	W1, W2, B1, B2, B4
5-1-2023	11:40	11:50	HvN	W1, W2, B1, B2, B4
27-1-2023	10:22	10:32	HvN	W1, W2, B1, B2, B4
10-2-2023	13:47	13:57	JA, HvN	W1, W2, B1, B2, B4
22-2-2023	10:21	10:31	HvN	W1, W2, B1, B2, B4
25-2-2023	15:17	15:27	JA	W1, W2, B1, B2, B4
12-3-2023	16:33	16:43	PvP	W1, W2, B1, B2, B4
21-3-2023	15:00	15:10	HvN	W1, W2, B1, B2, B4

Tellers: JA = Jules Andela, HvH = Hans van Nunen, KS = Koos Slenders, PS = Peter Simon, PvP = Peter van Poppel

Op elk perceel werd regelmatig binnen een tijdspanne van 10 minuten geobserveerd welke vogels er zich op of direct rond het perceel bevonden. Deze bevindingen werden vastgelegd in Avimap.

Resultaten

Aantal vogels

In een aantal tabellen wordt een overzicht gegeven van de getelde aantallen. Een streepje betekent dat er niet geteld is, het getal 0 wil zeggen dat er geen vogels aanwezig waren.

Tabel 3. Aantal vogels per telling per perceel, winter 2021/2022.

Datum	W1	W2	W3	B1	B2	B3	B4	F1	Totaal
24-11-2021	1	10	2	30	0	0	35	0	78
7-12-2021	9	32	3	79	0	0	15	9	147
18-12-2021	10	16	4	2	17	16	17	0	82
30-12-2021	1	28	0	9	14	6	12	16	86
11-1-2022	15	2	16	0	2	21	18	4	78
18-1-2022	-	-	-	0	0	0	0	-	0
22-1-2022	20	3	0	30	0	0	24	2	79
29-1-2022	3	9	6	97	11	12	8	13	159
9-2-2022	10	2	3	20	13	2	13	63	126
12-2-2022	10	9	5	39	23	0	34	0	120
23-2-2022	10	2	3	10	2	4	6	17	54
5-3-2022	9	0	6	1	3	0	21	3	43
9-3-2022	3	5	3	4	2	7	8	5	37
23-3-2022	7	1	3	10	2	6	5	3	37

In de winter 2021/22 werden op één perceel maximaal 97 vogels geteld, maar meestal waren het er aanzienlijk minder (tabel 3). De totalen over alle percelen liepen per telling sterk uiteen. Vier tellingen leverden meer dan 100 vogels op, waarvan één telling meer dan 150.

Tabel 4. Aantal vogels per telling per perceel, winter 2022/2023.

Datum	W1	W2	B1	B2	B4	Totaal
2-11-2022	2	14	0	2	-	18
11-11-2022	2	23	9	0	27	61
18-11-2022	5	10	11	1	36	63
25-11-2022	18	52	12	88	50	220
15-12-2022	10	34	40	17	76	177
24-12-2022	2	6	3	1	23	35
5-1-2023	13	3	35	7	73	131
27-1-2023	5	0	31	1	151	188
10-2-2023	12	4	6	2	44	68
22-2-2023	3	6	8	1	17	35
25-2-2023	1	2	10	0	70	83
12-3-2023	11	4	0	2	22	39
21-3-2023	9	5	2	2	3	21

In de winter 2022/23 lagen de aantallen wat hoger (tabel 4). Op één perceel werden maximaal 151 vogels geteld. Ook nu liepen de totalen over alle percelen per telling sterk uiteen. Net als in de winter 2021/22 leverden vier tellingen meer dan 100 vogels op, en betrof het in alle gevallen zelfs meer dan 150 vogels.

De aantallen vogels per vogelsoort wisselen sterk per perceel, telling en soort (tabel 5). Het meest talrijk en meest frequent aanwezig waren Vink, Putter, Geelgors en Houtduif. De Vink spande met stip de kroon.

Tabel 5. Totaal aantal vogels per soort per perceel in de winters 2021/22 en 2022/23.

Soort	2021/22								2022/23				
	W1	W2	W3	B1	B2	B3	B4	F1	W1	W2	B1	B2	B4
Boomklever	3	1	1						2				
Boomkruiper		1				1	2						
Buizerd	1	1		1				3		1			
Fazant	8	2	2						4	2			
Gaai	7	7	4			1	1		4	5	1		
Geelgors	8	3		39	6		7	5	10	10	28	1	20
Graspieper		8											
Groene specht		1											1
Groenling		12		8	11		10			1			
Grote bonte specht				2		3			2	1			1
Heggemus	4									1	1	1	
Houtduif	2	1	6		15	5	15	5	31	7	27	3	5
Kauw	1												
Kneu en/of Barmsijs	6			30			70						
Koolmees	11	11	24	6		12	10	17	2	6	8		7
Koperwiek									4				
Kramsvogel									1				2
Merel		1				7	1	1	1	2			
Pimpelmees	11	4	2	3		5	7	11	6	13	6	3	3
Putter	12	14		132		8	33	2		5	2	2	39
Rietgors			1				6						10
Roodborst	2		1			2	2		4	5		2	2
Roodborsttapuit				1							1		
Sijs									2	15			43
Sperwer		1											
Staartmees	1		7										
Tjiftjaf					1								
Torenavalk	2			1				2					
Veldleeuwerik							3						
Vink	27	51	4	107	50	25	47	85	24	98	75	107	459
Winterkoning	1		1			1		2		2	1	4	
Zwarte kraai	1		1	1	6	4	1	1			2	1	
Zwartkop							1	1					
Totaal aantal vogels	108	119	54	331	89	74	216	135	93	163	167	124	592
Totaal aantal soorten	18	16	12	12	6	12	16	12	12	17	12	9	12

Soortenrijkdom en Rode Lijstsoorten

Over alle tellingen in beide winters heen werden 33 vogelsoorten waargenomen. Per telling en perceel varieerde het aantal soorten van 6 tot 18 (tabel 5). Het aantal vogelsoorten per winter bedroeg 30 in 2021/22 en 22 in 2022/23 (tabel 6).

Tabel 6. Waargenomen vogelsoorten per winter. De zeven Rode Lijst-soorten staan in rood.

Soort	2021/22	2022/23
Boomklever	x	x
Boomkruiper	x	
Buizerd	x	x
Fazant	x	x
Gaai	x	x
Geelgors	x	x
Graspieper	x	
Groene specht	x	x
Groenling	x	x
Grote bonte specht	x	x
Heggenmus	x	x
Houtduif	x	x
Kauw	x	
Koolmees	x	x
Kneu/Barmsijs	x	
Koperwiek		x
Kramsvogel		x
Merel	x	x
Pimpelmees	x	x
Putter	x	x
Rietgors	x	x
Roodborst	x	x
Roodborsttapuit	x	
Sijs		x
Sperwer	x	
Staartmees	x	

Soort	2021/22	2022/23
Tjiftjaf	x	
Torenvalk	x	
Veldleeuwerik	x	
Vink	x	x
Winterkoning	x	x
Zw. kraai	x	x
Zwartkop	x	
Totaal aantal soorten	30	22

Enkele Rode Lijstsoorten, nl. Graspieper, Kneu/Barmsijs, Roodborsttapuit, Torenvalk en Veldleeuwerik, werden wel in de winter 2021/22 waargenomen maar niet in de winter 2022/23. Daarentegen werden Koperwiek, Kramsvogel en Sijs wel in 2022/23 gezien en niet in 2021/22.

Foerageergedrag

De meeste vogels die in de winter worden waargenomen zijn zaadeters. Mogelijk eten deze soorten tijdens de warme periodes in lente, zomer en herfst ook insecten, maar tijdens de winter moeten ze overschakelen naar zaden, omdat insecten dan weinig voorradig zijn.

Er zijn enkele soorten die in de winter op insecten en wormen blijven foerageren. Dit zijn bijv. Groene Specht en Boomkruiper. Sperwers jagen op de aanwezige vogels en welk jaargetijde het is maakt voor de Sperwer niet veel uit.

Buizerd en met name Torenvalk jagen vooral op muizen. Vogels die op akkers foerageren zullen ze maar zeer sporadisch te pakken kunnen krijgen. Uit onderzoeken blijkt dat op de vogelakkers die speciaal voor de vogels zijn ingericht, extra veel muizen voorkomen. Dit is natuurlijk logisch omdat de muizen graag een graantje van de aanwezige zaden meepikken. Veel zaden vallen op de grond, daar kunnen de muizen gemakkelijk van profiteren.

Conclusie

Uit de resultaten blijkt dat de vogelakkers goed bezocht werden. Vogels trekken van akker naar akker wat betekende dat het exacte aantal aanwezige individuen in de regio niet bepaald kon worden.

Hoewel er in 2022/23 minder akkers beschikbaar waren dan in 2021/22, namelijk 5 tegen 8, werden er in totaal evenveel vogels gezien. Vinken, Houtduiven, Geelgorzen, Sijzen en Putteren werden het meest waargenomen. Vinken waren het meest talrijk.

Op alle percelen kwamen de nodige vogels voor wat betekent dat alle akkers effectief waren. De akkers W2 in Westerhoven en B1 in Bergeijk scoorden zeer goed, maar kunnen niet op tegen akker B4 waar in 2022/23 bijna de helft van het totale aantal vogels werd gezien. Wellicht dat de ligging,

met zeer rustige omgeving en de goede vluchtmogelijkheden naar de omringende bomen, hiervan de oorzaak was. Drukke wegen langs akkers en het ontbreken van vluchtplaatsen hadden een negatieve invloed op de aantallen.

Opmerkelijk is dat het maximaal aantal vogelsoorten, 22 in 2022/23 tegenover 30 in 2021/22, is verminderd. Voor deze afname is geen verklaring aan te geven. Helaas betrof het ook enkele Rode Lijst soorten, nl. Graspieper, Kneu/Barmsijs, Roodborsttapuit, Torenvalk en Veldleeuwerik.

Het ingezaaide zaadmengsel is van invloed op het aantal vogels dat er komt foerageren. De zonnebloempitten zijn het meest in trek. Het is niet bevorderlijk als er zich dicht gras op de bodem heeft gevormd, omdat de vogels dan de uitgevallen zaden moeilijker kunnen vinden. Voor de muizenstand is dit wel positief, zodat roofvogels aan hun kostje kunnen komen.

Vlinders en overige insecten zijn volop gezien tijdens de bloei van de bloemen. Helaas zijn hiervan geen tellingen bijgehouden. Mogelijk dat dit in de toekomst kan worden meegenomen.

Tijdens de lente van 2023 worden opnieuw de percelen vastgesteld die weer voor circa 6 jaar als vogelakker kunnen worden gebruikt. In de toekomst vallen er mogelijk weer percelen af als vogelakker, omdat de gemeente Bergeijk deze voor pacht aan de boeren wil houden.

Dankwoord

Met dank aan Jan Kolsters, Peter Simon, Peter van Poppel, Jules Andela en Harrie Brouwers (Gemeente Bergeijk) voor hun medewerking. ■

Literatuur

Nunen, H, van 2022. Rapport inventarisatie vogelakkers gemeente Bergeijk tijdens winter 2021-2022. IVN Bergeijk-Eersel & VWG De Kempen.

Van Helvoirt Groenprojecten 2021. Plan van Aanpak Akkervogelpercelen.

Kramsvogel bij Bergeijk, 22 januari 2023 (Jules Andela)

